

Федосєєва Т.Р.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватного права
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»*

ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА НАЛЕЖНОГО РОЗГЛЯДУ МАЛОЗНАЧНИХ СПРАВ

Закріплення у ЦПК України процедури вирішення малозначних справ є важливим кроком, направленим на вдосконалення цивільного процесуального законодавства.

Разом з тим наразі законодавець, визначивши у частині 6 статті 19 ЦПК України, які справи є малозначними, недостатньо чітко сформулював відповідні положення. Так, якщо із віднесенням до числа малозначних справ за критерієм ціни позову проблем, у більшості випадків, виникати не повинно, то з віднесенням до їх числа справ незначної складності, визнаних судом малозначними, ситуація інша. Законодавець закріпив загальні умови, які суд має враховувати при вирішенні питання про розгляд справи (зокрема, і малозначної) в порядку спрощеного або загального позовного провадження (частина 3 статті 274 ЦПК України). До таких, які не характеризуються правовою визначеністю, варто віднести умови про значення справи для сторін, категорію та складність справи та про те, чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес. Їх суд повинен визначити, фактично, за своїм вну-

трішнім переконанням. Критеріїв, насамперед, визначення складності справи та ступеня значення для сторін, суспільного інтересу законодавець не закріпив. Наявність переліку справ, які не можуть бути розглянуті в порядку спрощеного позовного провадження є, безумовно, доцільним, але не вирішує цю проблему (частина 4 статті 274 ЦПК України).

Наявність вказаних проблемних положень зумовлює особливе значення належної реалізації права касаційного оскарження. Разом з тим, законодавець обмежив у цьому праві осіб щодо судових рішень у малозначних справах (стаття 389 ЦПК України) та закріпив виключний перелік випадків, за яких особа матиме право на касаційне оскарження рішень у таких справах. Викликають питання вжитті ним у цій статті формулювання «фундаментальне значення», «значний суспільний інтерес», «виняткове значення для учасника справи». Мета вказаного обмеження в основі своїй є обґрунтованою, вона співзвучна Рекомендаціям № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи¹ та окремим позиціям ЄСПЛ. Так, аналіз єдиного державного реєстру судових рішень свідчить, що у низці справ в основі обґрунтування Верховним Судом відмови у відкритті касаційного провадження – практика ЄСПЛ у справах *Lavages Prestations Services v. France* (Леваж Престасьон Сервіс проти Франції) та *Brualla Gonnez de la Torre v. Spain* (Бруалья Гомес де ла Торре проти Іспанії) за яких умови прийнятності касаційної скарги, відповідно до норм законодавства, можуть бути суворішими, ніж для звичайної заяви. Зважаючи на особливий статус суду касаційної інстанції, процесуальні процедури у суді касаційної інстанції можуть бути більш формальними, особливо, якщо прова-

¹ Рекомендації № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам членам щодо введення в дію та поліпшення функціонування систем та процедур оскарження у цивільних і торгівельних справах від 07 лютого 1995 року - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: // http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_153

дження здійснюється судом після їх розгляду судом першої інстанції, а потім судом апеляційної інстанції. Окрім вказаних рішень ЄСПЛ Верховний Суд відмову у відкритті касаційного провадження обґрунтовує положеннями статті 129 Конституції України, відсутністю у касаційній скарзі обставин, визначених пунктом 2 частини третьої статті 389 ЦПК України. Також підкреслюється, що малозначна справа є такою в силу своїх властивостей та констатується, що судом досліджено та взято до уваги ціну позову, складність справи, а також значення справи для сторін і суспільства ².

Можна відзначити, як правило, констатуючий характер ухвал Верховного Суду. Так, Верховний Суд констатує помилковість віднесення апеляційним судом до малозначної справи, предметом позову якої є визнання договору про пайову участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури села укладеним³. Верховний Суд вказує, що справа є малозначною в силу своїх властивостей, та підкреслює, що при цьому враховує характер правовідносин, у яких виник спір та предмет позову, а також ціну⁴. Однак є і випадки, коли Верховний Суд дає оцінку доводам

² Ухвала Верховного Суду від 21 травня 2018 року у справі № 496/797/16-ц – [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475614>

Ухвала Верховного Суду від 18 травня 2018 року у справі № 495/1057/16-ц. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74120749>; Ухвала Верховного Суду від 11 травня 2018 року у справі № 336/5836/16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74064433>; Ухвала Верховного Суду від 23 квітня 2018 року у справі № 753/15757/16-ц .- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73657652>

³ Ухвала Верховного Суду від 04 квітня 2018 року у справі № 369/9085/17 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73437827>

⁴ Ухвала Верховного Суду від 28 серпня 2018 року у справі № 753/4350/17 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76207113>

позивача. Так, у справі за позовом банку про стягнення заборгованості, оцінивши аргументи позивача про те, що дана справа має виняткове значення для банку, оскільки невиконання відповідачем зобов'язань за кредитним договором перешкоджає стабільній роботі позивача та обмежує його права, Верховний Суд вказав, що указані доводи не заслуговують на увагу, оскільки надання на договірних засадах юридичним і фізичним особам грошових сум у кредит та права і обов'язки банку, які виникають з даних правовідносин, є суттю діяльності банку⁵.

Безумовно, норми ЦПК України не варто перевантажувати надмірною деталізацією, однак положення законодавства мають відрізнитись правовою визначеністю, суди мають вивчати та узагальнювати судову практику, а Верховний Суд, серед іншого, забезпечувати однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. У зв'язку із цим ЄСПЛ зауважив, що одним з фундаментальних аспектів верховенства права є принцип правової визначеності, який, між іншим, вимагає, щоб при остаточному вирішенні справи судами їх рішення не викликали сумнівів (пункт 61 рішення від 28 жовтня 1999 року у справі № 28342/95 «Брумареску проти Румунії» («Brumarescu v. Romania»)). Судові рішення повинні бути розумно передбачуваними (пункт 36 рішення від 22 листо-

Ухвала Верховного Суду від 21 червня 2018 року (справа № 127/25380/16-ц – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74895648>)

Ухвала Верховного Суду від 28 серпня 2018 року у справі № 753/4350/17 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76207113>

⁵ Ухвала Верховного Суду від 04 жовтня 2018 року у справі № 364/364/18 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76945208>

пада 1995 року у справі № 20166/92 «S.W. проти Об'єднаного Королівства» («S.W. v. the United Kingdom»))⁶.

Огляд позицій Верховного Суду щодо касаційного оскарження судових рішень у малозначних справах свідчить про те, що відповідна практика, яка формується порівняно недавно, не є однорідною, зачасти використання в ухвалах формулювання носять загальний характер у частині обґрунтування позиції суду, насамперед, щодо відкриття касаційного провадження чи відмови у його відкритті. Існує потреба в узагальненні відповідної судової практики, виробленні єдиного підходу та методології, запровадженні формалізованих зразків документів для малозначних справ, що, серед іншого, сприятиме дотриманню принципу правової визначеності при розгляді малозначних справ та ухваленні відповідних рішень.

1. Рекомендації № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам членам щодо введення в дію та поліпшення функціонування систем та процедур оскарження у цивільних і торгівельних справах від 07 лютого 1995 року - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: // http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_153
2. Ухвала Верховного Суду від 21 травня 2018 року у справі № 496/797/16-ц - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: //<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475614>
3. Ухвала Верховного Суду від 18 травня 2018 року у справі № 495/1057/16-ц - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: //<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74120749>; Ухвала Верховного Суду від 11 травня 2018 року у справі № 336/5836/16 - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: //<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74064433>; Ухвала Верховного Суду від 23

⁶ S.W. v. the United Kingdom – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75345786>

- квітня 2018 року у справі № 753/15757/16-ц - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73657652>
4. Ухвала Верховного Суду від 04 квітня 2018 року у справі № 369/9085/17 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73437827>
 5. Ухвала Верховного Суду від 28 серпня 2018 року у справі № 753/4350/17 - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76207113>
 6. Ухвала Верховного Суду від 21 червня 2018 року (справа № 127/25380/16-ц - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74895648>)
 7. Ухвала Верховного Суду від 04 жовтня 2018 року у справі № 364/364/18 - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76945208>
 8. S.W. v. the United Kingdom - [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75345786>